

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi vähittäiskaupan aukioloajoista ja elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 23 kohdan kumoamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki vähittäiskaupan aukioloajoista. Lain mukaan vähittäiskaupat voisivat olla avoinna arkisin kello 7:n ja 21:n välisenä aikana ja lauantaisin kello 7:n ja 18:n välisenä aikana. Esityksen tavoitteena on parantaa lähikauppojen asemaa sallimalla niille päivittäistavarakaupan myymälöille, joissa vakinainen liiketoimintakäytössä oleva myyntipinta-ala on enintään 400 neliometriä, sunnuntaiaukiolo kaikkina sunnuntaina kello 12:n ja 21:n välisenä aikana. Muut vähittäiskaupat voisivat olla avoinna sunnuntaisin touko-, kesä-, heinä- ja elokuussa sekä marras- ja joulukuussa. Toisaalta kauppa- ja teollisuusministeriön määräämästä viidestä aukiolosunnuntaista luovuttaisiin. Kirkollisena juhlapäivänä, vapunpäivänä, äitienpäivänä sekä itsenäi-

syyspäivänä liikkeiden tulisi olla suljettuina. Joulun- ja juhannusaaton liikkeet tulisi sulkea kello 13 sekä uudenvuodenaattona ja vapun aattona kello 18. Vähittäiskaupan aukioloaikaa koskeva lakiehdotus sisältää luettelon niistä kaupan muodoista, joita laki ei koske.

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain niin sanottujen ohjesääntöisten elinkeinon luettelosta kioski- ja siihen verrattavaa kauppaa sekä automaattikauppaa koskeva kohta ja tältä osin tarpeelliset säännökset otettavaksi vähittäiskaupan aukioloaikoja koskevaan lakiin.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain (276/1997), jäljempänä liikeaikalaki, mukaan ammattimaista vähittäiskauppaa sekä parturin- ja kampaamoliikettä voi harjoittaa arkisin kello 7:stä kello 21:een sekä lauantaisin kello 7:stä 18:aan. Joului- ja juhannusaattona liikkeet tulee sulkea kello 13.

Kesä-, heinä- ja elokuussa sekä joulukuussa ja viitenä muuna kauppa- ja teollisuusministeriön määräämänä sunnuntaina liikkeet voivat olla avoinna kello 12:sta 21:een. Kuluvana vuonna kauppa- ja teollisuusministeriön määräämät aukiolosunnuntait ovat 21 ja 28 päivänä toukokuuta sekä 12, 19 ja 26 päivänä marraskuuta Muina sunnuntaina ja kirkollisina juhlapäivinä sekä vapunpäivänä ja itsenäisyyspäivänä liikkeiden tulee olla pääsääntöisesti suljettuina. Niin sanottujen kaksoispyhien viimeisenä päivänä saa elintarvikehuoneistossa harjoittaa siellä myytäväksi sallittujen tarvikkeiden vähittäiskauppaa neljän tunnin ajan kello 8:n ja 18:n välisenä aikana. Lääninhallitus voi erityisestä syystä sallia liikkeen harjoittamisen muunakin aikana.

Lain 5 § sisältää luettelon niistä kaupan erityismuodoista, joita laki ei koske. Vapaa aukioloaika on muun muassa kioskikaupassa, huoltoasemalta tapahtuvassa ulosmyynnissä sekä haja-asutusalueella sijaitsevilla vähittäiskaupoilla.

Kioskimyynnistä ja huoltoasemalta tapahtuvasta myynnistä säädetään kioski- ja siihen verrattavasta kaupasta sekä automaattikaupasta annetussa asetuksessa (436/1969), jäljempänä kioskiasetus. Kioskikauppaa voidaan harjoittaa liikehuoneistosta, jossa kioskikaupan vakinaisessa liiketoimintakäytössä oleva myyntipinta-ala on enintään 100 neliometriä, sekä huoltoasemalla olevasta ajoneuvojen varaosien ja varusteiden kauppaan varten varatusta tilasta. Kioskiasetuksen 6 §:ssä säädetään kioskikaupassa myytäväksi sallituista tavaroista. Käytännössä sallittua on muun muassa kaikkien elintarvikkeiden myynti.

Vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun asetuksen (277/1997) mu-

kaan haja-asutusalueetta on asema- tai rakennuskaavalla vahvistetun kaupungin, kuntakeskuksen tai muun siihen rinnastettavan tiiviin asutuksen ulkopuolella sijaitseva alue.

Liikeaikalaki ei koske myöskään muun muassa koti- ja käsiteollisuustuotteiden myyntinäyttelyitä, taidemyntinäyttelyitä eikä sellaisten näyttelyiden järjestämistä, joiden yhteydessä ei tapahdu myyntiä tai joissa myydään vain arvoltaan vähäisiä näyttelyn teemaan liittyviä tuotteita.

Palvelualoista liikeaikalaki koskee ainoastaan parturin- ja kampaamoliikkeitä. Säännökset eivät liene vaikuttaneet partureiden ja kampaamoiden liiketoimintaan. Muut palvelutoimintaa harjoittavat liikkeet, kuten videovuokraamot, suutarit tai kauneushoitolat, voivat tarjota palvelujaan kuluttajille ilman aukiolorajoituksia. Parturi- ja kampaamoyrittäjiä on noin 8 000 ja niissä työntekijöitä noin 2 400.

Aukiolosäännöksiä on lievennetty asteittain. Vuonna 1989 vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (918/1989) rajoitusten piiristä vapautettiin haja-asutusalueilla sijaitsevista vähittäiskaupoista ja myymäläautoista tapahtuva myynti sekä eräitä muita lähinnä koti- ja käsiteollisuuteen ja puutarhatuotteisiin liittyviä kaupanmuotoja. Vuonna 1994 vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (446/1994) sallittiin sunnuntaiaukiolo joulukuussa ja kuutena muuna sunnuntaina sekä liikkeiden avaaminen arkisin kello 7:ltä. Samalla siirrettiin poikkeuslupien myöntäminen kauppa- ja teollisuusministeriöltä lääninhallituksille. Vuonna 1997 jatkettiin arkipäivien iltä- aukioloa tunnilla sekä sallittiin sunnuntaiaukiolo joulukuun lisäksi kesä-, heinä- ja elokuussa sekä viitenä muuna sunnuntaina. Samanaikaisesti muutettiin kioskin määritelmä vastaamaan muodostunutta käytäntöä. Niin sanotun luokkumääritelmän sijasta kioski määriteltiin vakinaisessa liiketoimintakäytössä olevan neliömetrimäärän perusteella.

Viime vuosina on liikeaikoihin liittyen tehty lukuisia tutkimuksia ja selvityksiä. Kuluttajista aukioloaikojen vapauttamiseen ja sunnuntaiaukioloon ovat myönteisimmin suhtautuneet miehet, nuoret, opiskelijat ja suurten kaupunkien asukkaat. Tehdyssä sel-

vityksessä 48 % väestöstä piti sunnuntai- aukioloa erittäin tarpeellisenä tai melko tarpeellisenä. Yli 60 - vuotiaiden keskuudessa vastaava osuus oli 32 % ja 15—29 -vuotiaiden keskuudessa 68 %. Vastaajista 78 % oli käynyt viime kesänä sunnuntaina kaupassa. Säännöllisesti kaupassa oli sunnuntaisin käynyt 17 % vastaajista, silloin tällöin 38 % ja pari kertaa 23 %. Lainkaan kaupassa ei ollut käynyt 21 %. Kuluttajista selvä valtaosa on asiasta tehdyissä mielipidemittauksissa johdonmukaisesti ollut sitä mieltä, että kauppoojen tulisi itse saada päättää aukioloaikansa.

Kaupan myyjät suhtautuvat ylipäänsä kielteisesti ilta- ja sunnuntaityöhön. Sunnuntai-työskentelyä vastusti 56 % kaikista vastaajista. Alle 30 - vuotiaista 44 % oli halukas jossain määrin työskentelemään sunnuntaisin, vanhimmassa ikäryhmässä vastaava osuus on alle 20 %. Vuonna 1995 tehtyyn tutkimukseen verrattuna halukkuus sunnuntaityöhön on ainakin ajoittain kasvanut 15 %:sta 26 %:iin. Suurimpina ongelmina sunnuntai-työssä myyjät kokivat perheen yhteiseen aikaan, omiin harrastuksiin ja sosiaaliseen elämään liittyvät hankaluudet. Työntekijöistä 43 % on valmis työhön sunnuntaina työehtosopimuksen mukaisella rahakorvauksella. Sunnuntaina tai pyhäpäivänä säännöllisenä työnä tehdystä työstä on suoritettava 100 prosentilla korotettu palkka.

Kesällä 1999 sunnuntaiaukioloa hyödynsi 65 % päivittäistavarakaupoista. Tavaratalot ja hypermarketit olivat avoinna lähes sataprosenttisesti, supermarketista avoinna oli noin 75 % ja lähikaupoista noin 50 %. Suuret yksiköt käyttivät yleisesti maksimiau-kioloa, mutta tavanomaisin aukioloaika oli kello 12—18. Sunnuntaimyynnin osuus päivittäistavaroiden viikon myynnistä on ollut suhteellisen alhainen eli kesä-heinäkuussa 1999 noin 4 % ja vuonna 1998 3,6 %. Erikoiskaupat puolestaan olivat kaikilla toimialoilla harvoin auki sunnuntaina. Aukiolot keskittyivät pääasiassa elokuuhun ja tyyppillisin sunnuntaiaukiolo oli kello 12:sta 15:een tai 16:een.

Lääninhallitukset olivat nykyisen lain voimassa ollessa ratkaisseet syksyyn 1999 mennessä noin 700 poikkeuslupaa, joista yli 90 % on ollut myönteisiä. Suurin yksittäinen ryhmä myönnetyistä poikkeusluvista on messut ja näyttelyt, joiden yhteydessä halutaan myydä muutakin kuin liikeaikalaissa tarkoitettua näyttelyn teemaan liittyvää vähärvoista tavaraa. Useat lääninhallitukset ky-

seenalaistivat lausunnoissaan nykyisten rajoitusten tarpeellisuuden ja katsovat, että aukioloaikoja tulisi väljentää tai että laki olisi kumottava. Ongelmia ovat aiheuttaneet muun muassa matkailuelinkeinon tarpeet sekä huonekalu- ja autonäyttelyissä tapahtuva myynti. Auto- ja huonekalukaupassa on yleistä, että sunnuntaisin järjestetään näyttely- tai esittelytilaisuuksia. Näissä tavara "varataan" ja varsinainen kauppa tehdään myöhemmin kaupan aukioloaikana. Näyttelypäivinä tapahtuneesta myynnistä on tehty poliisille tutkintapyyntöjä.

Kioski- ja huoltoasemakauppa sekä lähikauppa

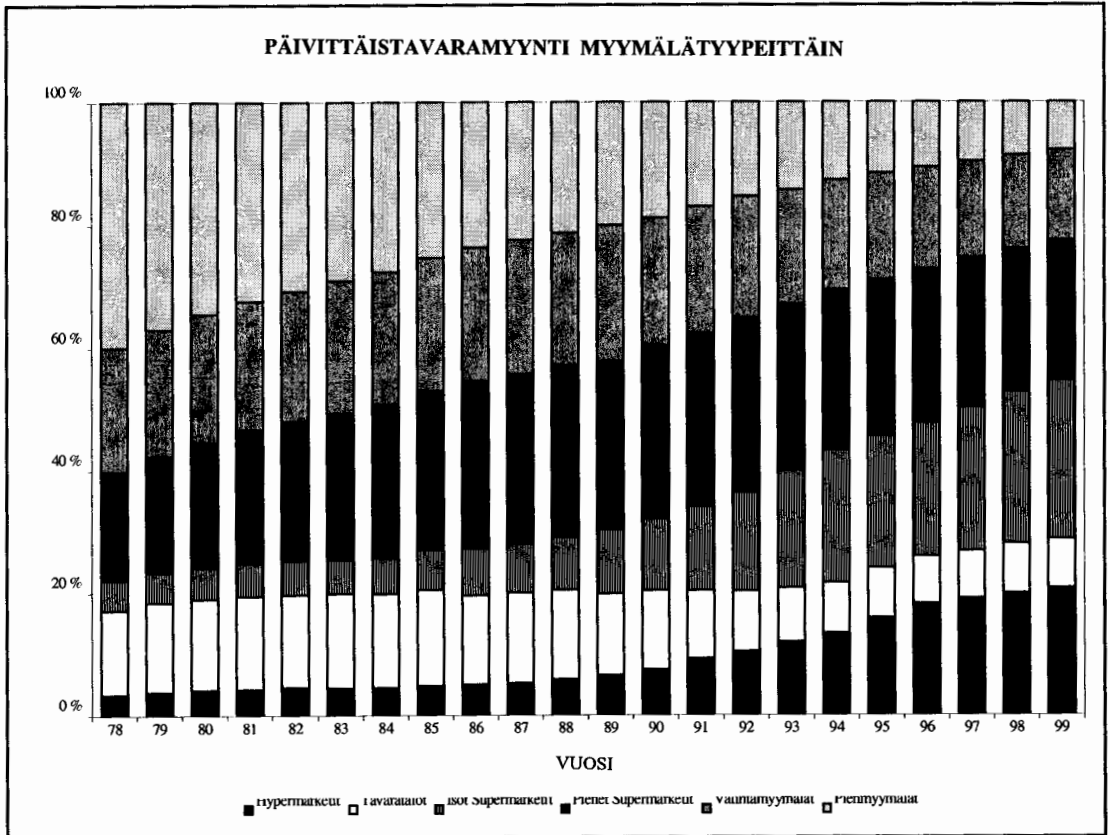
Sekä kioskeille että huoltoasemille päivittäistavaroiden myynnistä on muodostunut keskeinen ja tärkeä osa liiketoimintaa. Huoltoasemien päivittäistavaroiden hintataso on korkeampi kuin päivittäistavarakaupan yksiköillä keskimäärin ja valtaosa asemien myynnistä tapahtuu aikoina, jolloin perinteiset päivittäistavarakaupat eivät ole auki. Noin kolmannes huoltoasemien päivittäistavaramyynnistä tapahtuu sunnuntaisin. Kioskeilla sunnuntaimyynnin osuus oli vuonna 1996 tehdyn tutkimuksen mukaan 21 %. Kioskien ja huoltoasemien yhteinen osuus päivittäistavaroiden kokonaisymyynnistä on 7—8 %.

Kuluttajien ostoskäyttäytyminen päivittäistavaramarkkinoilla on muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana merkittävästi. Pientalouksien osuus on kasvanut ja erot työaikojen säännöllisyydessä, tuloerot ja autonkäyttömahdollisuus jakavat kuluttajat moniin eri segmentteihin. Kuluttajat asioivat päivittäistavarakaupassa yhä useammin epä-säännöllisiin aikoihin. Kasvavalle osalle kuluttajista päivittäistavaroiden hankinnassa korostuu keskimäärin yhä enemmän kaupan sijainti sekä aukioloaikojen joustavuus.

Päivittäistavarakaupan ryhmittelyssä 200—399 neliömetrin suuruiset kaupat katsotaan isoiksi valintamyymälöiksi ja 100—199 neliömetrin suuruiset kaupat pieniksi valintamyymälöiksi. Pienkaupoiksi katsotaan alle 99 neliömetrin suuruiset kaupat, jotka vastaavat kioskia. Saman liikeidean omaavaan ketjuun voi kuitenkin kuulua kauppoja kaikista edellä mainituista ryhmistä. Selkeä toiminnallinen raja on supermarketien ja valintamyymälöiden välinen raja eli 400 neliometriä. Pienten ja isojen valinta-

myymälöiden markkinaosuus on ajalla 1992—1999 laskenut 32 %:sta 20 %:iin.

Tällaisia lähikauppoja on taajama-alueilla noin 1 400 ja ne työllistävät arviolta 6 400 henkilöä.

[Kuvan lähde ACNielsen]

Muut maat ja Ahvenanmaan maakunta

Ruotsissa aukioloajat vapautettiin kokonaan vuonna 1972. Ruotsissa kaupat ovat viikkoa kohden avoinna suunnilleen yhtä paljon kuin Suomessa. Arkisin suurimmilla päivittäistavarakaupoillakaan aukioloajat eivät yleensä yllä pituudessaan Suomen tasolle. Sen sijaan yli puolet liikkeistä on säännöllisesti avoinna sunnuntaisin, erityisesti ns. convenience store -tyyppiset pienmyymälät. Varsinkin vaate- ja huonekalukauppoja on Ruotsissa auki sunnuntaisin. Norjassa kaup-

pojen sallittu aukioloaika on maanantaista perjantaihin kello 6—20 ja lauantaisin kello 6—18. Kunnilla on oikeus laajentaa aukioloaikoja sekä sallia sunnuntaiaukiolo kello 14—19 välillä. Tanskassa kauppojen sallittu aukiolo on arkisin 6—20 ja lauantaisin 6—14. Lisäksi liikkeet voivat olla avoinna 10 tuntia viikossa. Englannissa ja Walesissa suuret liikkeet (pinta-ala yli 280 m²) voivat olla auki sunnuntaisin kello 10—18 välillä. Pienillä liikkeillä on vapaa aukiolo. Liikkeet voivat pääsääntöisesti olla auki sunnuntaisin muun muassa Belgiassa, Espanjassa, Italias-

sa, Luxemburgissa, Portugalissa, Ranskassa ja Skotlannissa. Kauppojen liikeaikaa ei ole Euroopan unionissa säännösten avulla harmonisoitu.

Ahvenanmaalla ei ole aukiolorajoituksia. Lainsäädäntövalta kuuluu tältä osin maakuntapäiville.

1.2. Nykytilan arviointi ja uudistustarpeet

Hallitusohjelman mukaan hallitus selvittää voimassa olevien aukiolosäännösten vaikutuksia kuluttajien etuihin, kaupan rakentamiseen ja kaupan henkilöstön asemaan. Hallitusohjelman toimeksiantoon liittyen on viime vuonna tehty asiasta muun muassa seuraavat selvitykset:

— Laajempien aukiolomahdollisuuksien käyttö päivittäistavarakaupassa (Sami Kajalo. Kauppa- ja teollisuusministeriö, tutkimuksia ja raportteja 2/1999)

— Laajempien aukiolomahdollisuuksien käyttö ja kokemukset niistä erikoiskaupassa (Sari Maunula. Helsingin kaupakorkeakoulu, pro gradu-tutkielma)

— Vähittäiskaupan aukiolo - Myyntihenkilöstön mielipiteitä kaupan aukioloajoista (Marita Nikkilä. Kuluttajatutkimuskeskus, työselosteita ja esitelmiä 49/1999)

— Vähittäiskaupan pääluottamusmiehet tyytymättömiä aukioloaikoihin (Raimo Lehtonen. Liikealan ammattiliitto ry, tutkimuksia 1/1999).

Lisäksi on tehty selvitykset sunnuntai- aukiolon hyödyntämisestä kesällä 1999. Myös lääninhallitukset ovat antaneet lausunnot kauppojen aukiololainsäädännöstä ja myöntämistään poikkeusluvista.

Kauppa- ja teollisuusministeriö on teettänyt yhteenvedon 1990-luvulla tehdyistä kauppojen aukioloa käsittelevistä tutkimuksista (Sami Kajalo. Kauppojen aukioloaikojen sääntelyn tutkimus Suomessa. Kauppa- ja teollisuusministeriö, tutkimuksia ja raportteja 2/2000).

Liikeikalain säännökset koskevat palvelualoista ainoastaan parturin- ja kampaamoliikkeitä. Muut palvelutoimintaa harjoittavat liikkeet voivat olla avoimena sopiviksi katsominaan aikoina.

Kioskit ja huoltoasemat ovat viime vuosina laajentaneet päivittäistavaramyyntiään ja muuttuneet niin sanotuksi convenience store -tyyppisiksi kaupoiksi. Vastaavasti taajamien ulkopuolella on perustettu kauppvoja, joilla on vapaa aukiolo ja jotka erällä paikkakun-

nilla kilpailevat naapurina olevien, aukiolorajoitusten piirissä olevien kauppojen kanssa. Samanaikaisesti lähikauppojen eli pienten ja isojen valintamyymälöiden kannattavuus on heikentynyt ja tästä on seurannut voimakas poistuma markkinoilta. Suurimpana kilpailuetuna huoltoasemien ja kioskien päivittäistavaramyynnissä ovat aukioloajat. Sallimalla lähikaupoille sunnuntai- aukiolo parannettaisiin niiden kilpailuasemaa ja hidastettaisiin kehitystä kohti kaupan keskittymistä suurmyymälöihin. Nimenomaan niin sanotut hypermarketit ovat kasvattaneet markkinaosuutensa kymmenessä vuodessa noin 7 prosentista noin 20 prosenttiin. Jollei lähikauppojen tilannetta pystytä parantamaan, suurmyymälöiden asema tulee vahvistumaan entisestään lähikauppojen kustannuksella. Kauppapalvelujen saatavuuden kannalta lähikauppojen toiminnan turvaaminen on jatkossakin tärkeää.

Kauppa- ja teollisuusministeriön määräämän viiden aukiolosunnuntain sijoittaminen järkevällä tavalla on osoittautunut hankalaksi sekä kaupan, kuluttajien että kaupan työntekijöiden kannalta. Aukioloaikoihin liittyvä epävarmuus on myös ollut omiaan vaikeuttamaan vähittäiskaupan pitkän aikavälin suunnittelua. Tarkoituksenmukaista olisi, että viidestä sunnuntaista luovuttaisiin ja kauppojen sallittaisiin olla avoimena tiettyinä laissa määrättyinä pitempinä jaksoina.

Kaupan työntekijöiden keskuudessa on esiintynyt tyytymättömyyttä myös niin sanottujen kaksoispyhien aukioloa kohtaan. Myös aukiolon sallimista uudenvuodenaattona ja vapun aattona kello 21:een on arvosteltu. Työntekijöiden asemaa olisi tältä osin parannettava.

Suomessa elinkeinon harjoittamisen vapaus on turvattu perusoikeutena perustuslaissa. Perustuslain 18 §:n mukaan jokaisella on lain mukaan oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Säännös vahvistaa yrittämisen vapauden periaatteen, josta vähittäiskauppaan kohdistuvat rajoitukset aukioloaikojen suhteen muodostavat poikkeuksen. Säännöksen sanamuoto "lain mukaan" viittaa kuitenkin mahdollisuuteen rajoittaa säännöksessä turvattua oikeutta lailla. Oikeudelliselta kannalta tämä tarkoittaa myös sitä, että elinkeinon harjoittamisesta ei saa enää säätää asetuksella. Tämä koskee myös vähittäiskaupan harjoittamista sekä kioski- ja siihen verrattavaa kauppaa ja automaattikauppaa, joita koske-

vat säännökset tulee ottaa lakiin.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Kauppojen aukiolokysymyksestä on viime vuosina keskusteltu vilkkaasti. Samalla on järjestelmällisesti kerätty tietoja vuonna 1997 voimaan tulleen muutoksen vaikutuksista kuluttajille, vähittäiskaupalle ja kaupan henkilökunnalle. Näin saatujen tietojen valossa on päädytty ehdottamaan sellaisia muutoksia voimassa olevaan järjestelmään, jotka ovat käytännön tarpeen sanelemia. Tarkoituksena olisi, että ehdotettu aukiolojärjestelmä voisi olla voimassa pitempään. Tämä antaisi kaupalle ja sen henkilökunnalle vakaamman toimintapohjan kehittää kauppaa pitkäjänteisemmällä tavalla. Myös kuluttajien kasvavia tarpeita käydä kaupassa sunnuntaisin voitaisiin ehdotetuilla muutoksilla ainakin jossain määrin tyydyttää.

Esityksen tavoitteena on parantaa lähi-kaupan kilpailutilannetta ja kannattavuutta sallimalla niille päivittäistavarakaupan myymälöille, joissa vakinainen liiketoimintakäytössä oleva myyntipinta-ala on enintään 400 neliometriä, sunnuntaiaukiolo ympäri vuoden. Aukiolotilanteen selkeyttämiseksi ehdotetaan kauppa- ja teollisuusministeriön määräämästä viidestä aukiolosunnuntaista luopumista ja toisaalta sunnuntaiaukiolon sallimista touko- ja marraskuussa. Auto- ja huonekalukaupan aukioloaikojen vapauttamisella saatettaisiin lainsäädäntö paremmin vastaamaan sitä tilannetta, joka alalla käy-

tännössä vallitsee. Ehdotettu laki sääntelisi ainoastaan ammattimaisen vähittäiskaupan aukioloaikoja. Parturin- ja kampaamoliikkeiden aukioloaikojen sääntelystä ehdotetaan tarpeettomana poikkeuksena luovuttavaksi.

Tarpeelliset kioskikauppaa koskevat säännökset ehdotetaan otettavaksi kauppojen aukioloaikoja koskevaan lakiehdotukseen ja elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 23 kohta kumottavaksi, jolloin myös kioskiasetus kumoutuu.

3. Esityksen vaikutukset

Esitys parantaa lähikauppojen kilpailuasemaa kioskeista ja huoltoasemilta tapahtuvaan myyntiin nähden sallimalla enintään 400 neliömetrin suuruisille päivittäistavara-kaupoille sunnuntaiyömyynin. Jos kaupat käyttävät laajempia aukioloja, ehdotus hidastaa kaupan keskittymistä suurmyymälöihin.

Sunnuntaiaukiolon sallimisella touko- ja marraskuussa ei ole merkittäviä vaikutuksia, koska kauppa- ja teollisuusministeriön määräämät viisi sunnuntaita ovat viime vuosina sijoittuneet näille kuukausille. Myöskään parturin- ja kampaamoliikkeiden sekä auto- ja huonekalukaupan aukioloaikojen vapauttaminen ei käytännössä muuttane nykyisin noudatettuja aukioloaikoja.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkamiestyönä kauppa- ja teollisuusministeriössä. Esitystä valmisteltaessa on kuultu kauppaa ja ammattiyhdyshyöliikettä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki vähittäiskaupan aukioloajoista

1 §. *Soveltamisala ja aukioloajat.* Pykälän 1 momentissa säädetään ne kelloajat, joiden rajoissa vähittäiskaupat voivat olla avoinna arkisin ja lauantaisin. Säännös on sama kuin nykyisin voimassa olevassa laissa. Kukin kauppa päättää aukioloaikansa ottaen huomioon kaupan, kuluttajien sekä työntekijöiden tarpeet.

Pykälän 2 momentissa säädetään vähittäiskauppojen sunnuntaiaukiolosta. Muutosta nykytilanteeseen on sunnuntaiaukiolon salliminen touko- ja marraskuussa. Vastaavasti kauppa- ja teollisuusministeriön määräämistä viidestä sunnuntaista luovutaan.

Lisäksi enintään 400 neliömetrin suuruiset päivittäistavarakaupan myymälät voisivat olla avoinna pääsääntöisesti kaikkina sunnuntaina nykyisissä aikarajoissa eli kello 12:n ja kello 21:n välisenä aikana. Tältä osin ehdotettu muutos ei koske erikoistavarakauppaa.

Kaupan koko määritellään päivittäistavarakaupan myymälän vakinaisessa liiketoimintakäytössä olevan myyntipinta-alan mukaan. Päivittäistavarakaupasta ei siten saa keinotekoisesti rajata sunnuntaimyyntiä varten pienempää aluetta eikä esimerkiksi tavaratalon päivittäistavaraosastoa saa pitää avoinna sunnuntaisin paitsi säädeltyinä sunnuntaiaukiolokuukausina. Myymälän myyntipinta-alan määrittely on selkeätä kaupan itsensä piirissä. Myyntipinta-alaa määriteltäessä siihen lasketaan tilat, joissa myyntitoimintaa harjoitetaan, kuten tavara-alueet, käytävät sekä kassa- ja myyntitiskialueet. Myymälän kassalinjan takana olevasta alueesta mukaan lasketaan kahden metrin levyinen alue. Myyntipinta-alaan ei lasketa alueita, joihin vain henkilökunnalla on pääsymahdollisuus, kuten sosiaali-, säilytys- ja varastotiloja. Palvelutiskien takana olevaa tilaa ei myöskään lasketa pinta-alaan.

Pykälän 3 momentissa määritellään päivittäistavarakauppa. Päivittäistavarakaupoissa pääosa, noin 80 %, myynnistä muodostuu elintarvikkeista. Lisäksi päivittäistavarakauppojen tuotevalikoimaan kuuluvat juomat, tupakkatuotteet, teknokemiantuotteet, kodin paperit ja lehdet sekä päivittäiskosmetikkaa. Päivittäistavarakaupoissa voidaan myydä

vähäisessä määrin muita jokapäiväisessä toiminnassa tarvittavia välttämättömyyshyödykkeitä. Varsinkin maaseudun pienten taajamien päivittäistavarakaupat saattavat myydä tai välittää kausittain myös muita tavanomaisia tarvikkeita.

2 §. *Juhlapäivien aukioloajat.* Pykälän 1 momentissa luetellaan ne päivät, jolloin vähittäiskauppojen tulee olla kiinni tai ne tulee sulkea normaalia aikaisemmin. Muutoksena nykytilanteeseen ehdotetaan, että kauppojen tulee olla kiinni myös äitienpäivänä sekä, että uudenvuodenaattona ja vapun aattona liikkeet tulee sulkea kello 18. Muilta osin säännös vastaa nykytilaa.

Momentissa mainitut kirkolliset juhlapäivät on lueteltu kirkkolaisissa (1054/1993). Kirkolliset juhlapäivät ovat joulupäivä, toinen joulupäivä, uudenvuoden päivä, loppiainen, pitkäperjantai, pääsiäispäivä, toinen pääsiäispäivä, helatorstai, helluntai, juhannuspäivä ja pyhäinpäivä.

Pykälän 2 momentissa säädetään niin sanottujen kaksoispyhien myynnistä. Nykyisin elintarvikehuoneistot ovat voineet olla avoinna 4 tunnin ajan viimeisenä peräkkäin sattuvista pyhäpäivistä. Kun ehdotuksen 1 §:n 2 momentin mukaan enintään 400 neliömetrin suuruiset päivittäistavaramyymälät voivat olla avoinna kaikkina sunnuntaina, tarvetta kaksoispyhämyyntiin olisi ainoastaan toisena peräkkäin sattuvana kirkollisina juhlapäivinä. Näitä päiviä ovat toinen pääsiäispäivä ja toinen joulupäivä. Niin sanottujen kaksoispyhien aukiolosäännös ehdotetaan koskemaan ainoastaan myyntipinta-alaltaan enintään 400 neliömetrin päivittäistavaramyymälöitä. Samalla poistuu nykyinen epäselvyys elintarvikehuoneiston käsitteestä.

3 §. *Poikkeusluvat.* Pykälän 1 momentin mukaan lääninhallitus voi nykyiseen tapaan erityisestä syystä sallia aukiolon muinakin kuin säädeltyinä aukioloaikoina.

Säännöksessä on lueteltu esimerkkejä erityisestä syystä. Säännöksellä on tarkoitus täsmentää nykyistä käytäntöä poikkeuslupien myöntämisessä. Hakijan tulee nykyiseen tapaan osoittaa erityiset syyt poikkeusluvan myöntämiseksi.

Liikkeen sijainti voi käytännössä olla verrattavissa haja-asutusalueeseen, vaikka se onkin asemakaava-alueella. Liike voi myös sijaita alueella, jossa on tarvetta elintarvikkeiden ja muiden päivittäistavaroiden myyn-

tiin niin sanottuina kaksoispyhinä. Myös valtakunnan raja-alueella voi muun muassa kilpailullisista syistä olla tarvetta laajempaan aukioloon. Myös sekä taajamien kautta kulkevien että matkailualueilla yöpyvien matkailijoiden palvelu voi edellyttää laajempia aukioloaikoja varsinkin sesonkiaikoina. Laajempi aukioloaika voi olla esimerkiksi säädettyä aikaisempi liikkeen avaamisaika taikka matkailijoiden palveleminen sunnuntaisin syksyllä tai talvella. Erilaisista tapahtumista voidaan mainita messut ja näyttelyt, paikkakunnalla järjestettävät urheilu- ja taide- yms. tapahtumat sekä esimerkiksi laajat liikkeen avajaiset varsinkin silloin, kun niiden tiedetään aiheuttavan kuluttajien kiinnostusta. Erityiset syyt ovat pääsääntöisesti sellaisia ulkopuolisia tekijöitä, jotka ainakin hetkellisesti lisäävät kulutuskysyntää tai joiden vuoksi liike lain sallimien aukioloaikojen vuoksi joutuu kilpailijoitaan huonompaan asemaan. Lupia myönnettäessä olisi nykyiseen tapaan kiinnitettävä huomiota elinkeinonharjoittajien tasapuoliseen kohteluun sekä siihen, ettei liikkeiden keskinäistä kilpailuasemaa vakavasti järkytetä. Esimerkiksi erilaisten tapahtumien yhteydessä poikkeuslupa tulisi myöntää kaikille tapahtuman vaikutusalueella oleville liikkeille näiden niin halutessa.

Poikkeusta koskevassa päätöksessä voitaisiin nykyiseen tapaan määrätä ehtoja. Poikkeuslupa voisi olla määräaikainen tai toistaiseksi voimassa oleva. Lääninhallitus voisi luonnollisesti myöntää poikkeuksia vain kyseessä olevan läänin alueelle ja esitetyillä erityisillä syillä myönnetty poikkeukset voisivat pääasiallisesti olla vain paikallisia.

Pykälän 2 momentissa on säännös poikkeusluvan peruuttamisesta.

4 §. *Soveltamisalan rajoitukset.* Pykälä sisältää luettelon niistä kaupan muodoista, joita laki ei koske. Luettelo on pääosin sama kuin nykyisessä laissa.

Elinkeinoon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 23 kohdan kumoamisesta ja kioski- ja siihen verrattavasta kaupasta sekä automaattikaupasta annetun asetuksen säännösten saattamisesta lain tasolle johtuvat muutokset ovat kohdissa 3, 4 ja 7 sekä jäljempänä 5 §:ssä.

Kohdassa 9 ehdotetaan soveltamisalan ulkopuolelle jätettäväksi autokauppa ja kohdassa 10 huonekalukauppa. Nykyisin auto- ja huonekalukauppa järjestävät verraten usein sunnuntäyttelyitä. Vapaan aukiolon

salliminen poistaisi nykyisen käytännön, jossa tavara "varataan" näyttelyssä ja varsinaisen kaupan tehdään myöhemmin kaupan aukioloaikana. Huonekalukaupassa enin osa myytävistä tavaroista on huonekaluja. Lisäksi huonekalukaupoissa yleisti myydään muita kodin sisustamiseen ja kodin hoitoon liittyviä tarvikkeita. Vapaa aukiolo ei koske esimerkiksi kodin sisustusliikkeitä tai rakentamiseen liittyviä tavaroita myyviä liikkeitä, joissa ei myydä huonekaluja tai niiden myynti ei muodosta enintä osaa. Näissä liikkeissä ei käytännössä ole järjestetty sunnuntäyttelyjä.

Nykyisen myyntinäyttelyn sijasta ehdotetaan kohdissa 13 ja 14 säädettäväksi lain soveltamisalan ulkopuolelle taidemyyntiliikkeissä ja julkisissa tiloissa tapahtuva taide- myynti sekä koti- ja käsiteollisuustuotteiden myynti. Käytännössä myyntinäyttelyn järjestämisen salliminen on myynnin sallimista muunakin kuin sallittuna aukioloaikana.

Kohtaan 16 ehdotetaan lakiin otettavaksi haja-asutusalueen määritelmä, joka nykyisin on asetuksessa 277/1997. Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 4 §:n mukaan kunnan alueiden käytön järjestämiseksi ja ohjaukseksi laaditaan yleiskaavoja ja asemakaavoja. Rakennuskaava on 213 §:n mukaan voimassa asemakaavana, jolla ei ole sitovaa tonttijakoa. Kohdassa 15 mainitut myymälä- autoista tapahtuva kauppa ja liikkuva kauppa ovat nykyisinkin lain soveltamisalan ulkopuolella.

5 §. *Kioskikauppa.* Pykälä sisältää säännökset kioski- ja siihen verrattavasta kaupasta, joita laki ei 4 §:n 3 kohdan mukaan koske. Pykälän säännökset vastaavat pääosin kioskiasetuksen 1 ja 6 §:ää. Perustuslain 18 §:n mukaan jokaisella on lain mukaan oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Säännöksen sanamuoto "lain mukaan" viittaa mahdollisuuteen rajoittaa säännöksessä turvattua oikeutta lailla. Tämä tarkoittaa sitä, että elinkeinon harjoittamisesta ei saa enää säätää asetuksella. Kioskeista on siten säädettävä lailla.

Ehdotetulla säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa paria poikkeusta lukuunottamatta nykyistä oikeustilaa kioski- ja siihen verrattavia kauppa- ja liikkeitä koskevien määritelmien suhteen. Täten muun muassa kioskin pintalaan laskettaisiin nykyiseen tapaan pinta-ala, jossa liiketoimintaa harjoitetaan. Pienimuotoiset palvelutoimet kuuluvat kioskitoi-

minnan luonteeseen ja tällaiset tilat lasketaan mukaan. Laajempimuotoisten videovuokraus- yms. tilojen kanssa ratkaisut tehtäisiin tapauksittain. Ulkopuolelle tällaiset tilat lasketaan ainakin silloin, kun ne on selkeästi erotettu kioskitoiminnan tiloista tai kun esimerkiksi maksu näistä tapahtuu eri kassaan. Myöskään laajamuotoiset tarjoilupaikat ja kahvilatoiminta eivät kuulu kioskitoimintaan, vaan ne on monesti katsottu kahvilaksi.

Luettelo tavaroista, joita kioskikaupasta ei saa myydä ehdotetaan myös säilytettäväksi nykyisen asetuksen mukaisena paitsi, että hintaraja nostettaisiin nykyisestä 500 markasta 1 000 markkaan. Kun edellä 4 §:ssä autokauppa ehdotetaan poistettavaksi aukioloaikarajoitusten piiristä, ei ole enää tarvetta säätää moottoriajoneuvojen, asuntovaunujen ja venemoottoreiden myyntikieltoa kioskityyppisissä myymälöissä. Myös kioskiasetuksen mukaisista poliisille tehtävistä liikkeen aloittamis- ja lopettamisilmoituksista ehdotetaan tarpeettomina luovuttavaksi.

Ehdotuksen 3 momentissa tarkoitettua kausi-olun myyntiä on esimerkiksi nykyisessä kioskiasetuksessa mainitut joulu-kuusien, karnevaalitarvikkeiden sekä veneiden ja katiskojen myynti.

6—7 §. *Rangaistussäännös ja valvonta.* Pykälät sisältävät säännökset säännösten rik-

komisesta ja valvomisesta. Ne ovat samat kuin nykyisessä laissa.

8 §. *Voimaantulo ja siirtymäsäännös.* Pykälä sisältää voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.

1.2. Laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 23 kohdan kumoamisesta

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 23 kohta kioski- ja siihen verrattavasta kaupasta sekä automaattikaupasta. Asetus kioski- ja siihen verrattavasta kaupasta sekä automaattikaupasta kumoutuu lain kumoamisen yhteydessä. Tarpeelliset kioski-kauppaa koskevat säännökset ovat vähittäiskaupan aukioloaikoja koskevan lakiehdotuksen 5 §:ssä.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**vähittäiskaupan aukioloajoista**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala ja aukioloajat

Ammattimaista vähittäiskauppaa saa harjoittaa, jollei tässä laissa toisin säädetä, arkipäivänä kello 7:n ja 21:n välisenä aikana, paitsi lauantaina kello 7:n ja 18:n välisenä aikana.

Sunnuntaina ammattimaista vähittäiskauppaa saa harjoittaa, jollei tässä laissa toisin säädetä, kello 12:n ja 21:n välisenä aikana:

1) niissä päivittäistavarakaupan myymälöissä, joissa vakinainen liiketoimintakäytös-
sä oleva myyntipinta-ala on enintään 400 neliometriä, kaikkina kuukausina; ja

2) muissa vähittäiskaupan myymälöissä touko-, kesä-, heinä- ja elokuussa sekä mar-
ras- ja joulukuussa.

Päivittäistavarakaupalla tarkoitetaan kaup-
paa, jonka myynnistä pääosa on elintarvik-
keita.

2 §

Juhlapäivien aukioloajat

Ammattimaista vähittäiskauppaa ei saa harjoittaa kirkollisena juhlapäivänä, vapunpäivänä, äitienpäivänä eikä itsenäisyyspäivänä eikä kello 18:n jälkeen uudenvuodenaattona ja vapun aattona eikä kello 13:n jälkeen jouluaattona ja juhannusaattona.

Edellä 1 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetuista päivittäistavarakaupan myymälöistä saa kuitenkin harjoittaa myyntiä enintään 4 tunnin ajan kello 8:n ja 18:n välisenä aikana viimeisenä peräkkäin sattuvasta kirkollisesta juhlapäivästä.

3 §

Poikkeusluvut

Lääninhallitus voi erityisestä syystä sallia ammattimaisen vähittäiskaupan harjoittami-

sen muinakin kuin 1 ja 2 §:ssä säädettyinä aikoina. Erityisenä syynä pidetään liikkeen sijaintiin, matkailuun, yleisötapahtumiin tai vastaaviin tilanteisiin liittyviä tekijöitä, jotka vaikuttavat palvelujen kysyntään. Lupa voidaan myöntää joko määräajaksi tai toistaiseksi.

Lupa voidaan peruuttaa, jos luvan antamisen olennaiset edellytykset eivät enää täyty.

4 §

Soveltamisalan rajoitukset

Tämä laki ei koske:

1) apteekkeja;

2) lentoasemilla ja satamissa yksinomaan ulkomaanliikennettä varten varatuilla alueilla tai liikennevälineissä matkustajien tarpeisiin tapahtuvaa myyntiä;

3) 5 §:ssä säädettyä kioski- ja siihen verrattavaa kaup-
paa;

4) automaateista tapahtuvaa myyntiä;

5) markkina- ja torikauppaa;

6) majoitus- ja ravitsemisliikkeistä tapahtuvaa myyntiä;

7) sairaalassa tai huoltolaitoksessa tapahtuvaa myyntiä;

8) ulkosalla, bensiini- ja huoltoasemilla sekä autokorjaamoissa ja niihin verrattavissa myyntipaikoissa tapahtuvaa moottorien poltto- ja voiteluaineiden, nesteytetyn palavan kaasun sekä ajoneuvojen varaosien ja varusteiden kaup-
paa;

9) autokauppaa;

10) huonekalukauppaa;

11) kukkien myyntiä eikä puutarhamyymälöistä tapahtuvaa kukkien, taimien, mullan, puutarhatyökalujen tai -kalusteiden taikka muiden vastaavien tuotteiden myyntiä;

12) huutokauppaa eikä sellaisten näyttelyiden järjestämistä, joissa myydään arvoltaan vähäisiä näyttelyn teemaan liittyviä tuotteita tai joiden yhteydessä ei tapahdu myyntiä;

13) taidemyyntiliikkeissä ja julkisissa tiloissa tapahtuvaa taidemyyntiä;

14) koti- ja käsiteollisuustuotteiden myyntiä;

15) myymäläautoja ja muuta liikkuvaa kauppaa; eikä

16) asemakaavalla vahvistetun kaupungin, kuntakeskuksen tai muun siihen rinnastettavan tiiviin asutuksen ulkopuolella sijaitsevaa kauppaa.

5 §

Kioskikauppa

Kioski- ja siihen verrattavaa kaupalla tarkoitetaan kauppaa, jota harjoitetaan:

1) liikehuoneistosta, jossa kioskikaupan vakinainen liiketoimintakäytössä oleva myyntipinta-ala on enintään 100 neliometriä;

2) ajoneuvosta, myyntipöydältä ja -rattailta sekä muulta näihin verrattavalta myyntipaikalta tai kantolaatikosta ja siihen verrattavasta myyntilaitteesta; tai

3) huoltoasemalla olevasta ajoneuvojen varaosien ja varusteiden kauppaan varten varustetusta tilasta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuista myyntipaikoista ei saa myydä seuraavia tuotteita, jos niiden ilmoitettu vähittäismyyntihinta on enemmän kuin 1 000 markkaa:

- 1) kultasepänteoksia ja kelloja;
- 2) tekstiilejä, laukkuja, vaatteita ja jalkineita;
- 3) valokuvausalan ja optisen alan tuotteita;
- 4) kodinkoneita ja viihde-elektroniikkaa;
- 5) konttorikoneita; eikä
- 6) maa- ja metsätalouskoneita.

Kioskikauppaan verrattavaksi kaupaksi katsotaan kausiluonteisten tavaroiden myynti ulkona olevasta myyntipaikasta.

6 §

Rangaistussäännös

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikoo tässä laissa annettuja aukioloa koskevia säännöksiä, on tuomittava *aukioloaika rikkomuksesta* sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

7 §

Valvonta

Tämän lain noudattamista valvoo poliisi.

8 §

Voimaantulo ja siirtymäsäännös

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta .

Tällä lailla kumotaan vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta 26 päivänä maaliskuuta 1997 annettu laki (276/1997).

Kumotun lain nojalla annetulla päätöksellä tai määräyksellä myönnetty oikeus pitempään aukioloaikaan kuin tässä laissa säädetään on kuitenkin voimassa päätöksessä tai määräyksessä tarkoitettun ajan, jollei päätöstä tai määräystä tämän lain nojalla muuteta tai kumota.

2.

Laki

elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 23 kohdan kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §	Tämä laki tulee voimaan	2 §
Tällä lailla kumotaan elinkeinon harjoittamisen oikeudesta 27 päivänä syyskuuta 1919 annetun lain (122/1919) 3 §:n 23 kohta, sellaisena kuin se on laissa 442/1966.	kuuta	päivänä

Helsingissä 12 päivänä toukokuuta 2000

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Kauppa- ja teollisuusministeri *Sinikka Mönkäre*